

Č. 4: Města a městská práva 1

- Pro české země byl rozhodující vývoj v jižní, západní a střední Evropě → úpadek od počátku středověku – jen v některých oblastech existence měst na vyšší hospodářské a kulturní úrovni (It. Fra. Špa.) → až v 11. a 12. stol. nastal rozmach hospodářského života
- Sídlištní struktura se nevyvíjela přímočaře → první stopy osídlení ve stálých sídlištích v podobě zemědělských osad jsou zjištěny ve 2. pol. 5 tis. př.n.l. – neolitická revoluce → společenská dělba práce, vznik pravidelné zemědělské činnosti, první vesnice, počátky přeměny přírody v kulturní krajiny – proměny kultur a přesun etnických skupin
- Úrovní měst se přiblížila sídliště poprvé za Keltů – vysoká úroveň civilizace
- v Čechách kmen Bójů – jméno země Boiohaemum
- 3. a 2. stol. př.n.l. Keltové osídlili jižní část Čech a zakládali nová sídliště vyššího typu – oppida (latinsky – vyvýšené, opevněné místo – později přenesen i na menší opevněná města a od 13. stol. i pro neopevněná městečka)
 - V Čechách 9, z toho 6 významných, různě rozvinutých oppid – Závist u Zbraslavi, Stradonice u Berouna, Hrazany u Sedlčan, Nevězice v okrese Písek, Třísov v okrese Český Krumlov, Hradiště u Českých Lhotic v okrese Chrudim
 - Na Moravě jsou známa 2 velká oppida – Staré Hradisko u Prostějova a Hostýn
- Keltové je zakládali na vyvýšených místech nad řekou – bezpečnost před snazším přístupem
- Hospodářská funkce oppid se blížila středověkému městu – prvotní města
 - Trh potravinových výrobků, kovářství, výroba skla – ražba stříbrných a zlatých mincí
- Sociální struktura – raná třídní společnost
 - Vyjadřování právních zásad i jejich uplatňování bylo v rukou kněží
- Ovládnutí země Germány způsobilo celkový pokles úrovně
- Na jižní Moravu Římané – několik obchodních a vojenských stanic – ne sídla městského typu
- Slovanské kmeny od 1. pol. 6. stol. – do 9. stol. rychlý vývoj
 - Zemědělská povaha – drobné osady – velmi soběstačné, k výměně výrobků nedocházelo často
- Od 8.stol. objevují se opevněná hradiště – hustá síť, zárodky funkcí středověkých měst, ne města
- Ve 2. pol. 9. stol lze opět mluvit o prvotních městech – za vlády knížat (Rostislav, Svatopluk a jeho synové) – Mikulčice nedaleko Hodonína, Staré Město s Uherským Hradištěm
- Zemědělství hlavní odvětví hospodářství – železné nářadí, výnosnější obiloviny (pěstování) – dělba práce
- Začaly se objevovat církevní stavby (kostely)
- Směna zemědělských výrobků, řemesla, kovový obchod
- V čele stál kníže, popř. král s družinou velmožů a ti měli sami družiny bojovníků
- S pronikáním křesťanství rostl počet kněží – Konstantin a Metoděj 863
 - Vznik prvních škol
 - Morální život ovlivněn křesťanstvím, počátky písemnictví
- Zárodky obnovy po zhroucení Velké Moravy v Čechách – závislé jen na krátké období (882-894) – kníže Bořivoj přijal křesťanství → založení hradiště nad ohybem Vltavy – budoucí Pražský hrad – první písemná památka z roku 929
 - do 10. stol i počátky Vyšehradu
 - = Rychlý hospodářský rozvoj podhradí
- Přemyslovská knížata sídlící na Hradu postupně sjednotila kmeny Slovanů v Čechách – společný stát a pražské podhradí jejich sídelním městem – ne dosud vyvinuté – došlo ke zničení Kouřimi a Libice (Slavníkovci – v posledních desetiletích 10. stol razili blízko Kutné Hory mince)
- Spojení Moravy a Čech 1019-1020 (Přemyslovci) – sjednocení přes hrady – velký vliv knížecí moci
 - Vše podléhalo dispozici knížat (podepřené královským trůnem a sv. Václavem) – platby, služby, břemena – rozdělené podle zásluh a úředních pozic
- Prostřednictvím správních hradů (civitates) se uplatňovala veřejná moc – v roli knížecích zřízení
- Pol. 11. stol. osídlení Čech – 450 000 ob
- Během 11. a 12. stol sídliště pod Hradem rostlo – hl. na východní břeh Vltavy (Staré Město)
 - Ve smíšeném osídlení jsou doloženy 1-2 osady německých kupců, osada Románů a osada židovská
 - Jádrem oblast dnešního Staroměstského náměstí – zde tržiště – plocha o rozloze 70 ha → jedno z velkých evropských měst – počátek 13. stol. 3 500 lidí
 - Kolem roku 1172 byl dokončen Juditin most
 - Na staroměstské tržiště dohlížel rychtář Blažej – 1. doložený úřední činitel pražský i měst v českých zemích – rozhodující slovo má stále panovník

Č. 4: Města a městská práva 1

- Jediné místo v českých zemích, kde se podhradí vyvinulo v prvotní město – nemělo rozvinuté všechny funkce

- Na přelomu 12. a 13. vznikaly města v pravém slova smyslu
- Od konce VM do počátku 13. stol se osídlení rychle rozvíjelo – hradská střediska – síť správní, hospodářské a vojenské povahy – označovány jako města – spíše sídelní aglomerace (Litoměřice, Žatec, Hradec Králové)
- Na Moravě byla síť hradišť řídkší – museli se dlouho vzpamatovávat z ničivých maďarských nájezdů
 - Po připojení k českému státu vznikla zvláštní skupina hradišť, kde se usídlila přemyslovská údělná knížata – 8 hradských obvodů (Olomouc, Přerov, Hradec, Spytihněv, Břeclav, Brno, Znojmo a Bítov) – podobaly se hradským střediskům v Čechách
- Pro vznik měst důležité celnice
- Trhové vesnice – rozvíjely se se souhlasem panovníka a konaly se zde trhy – při obchodních cestách – výjimečně ohrazeny – některá se vyvinula do podoby měst, městeček a jiná zůstala na úrovni venkovského sídla, vsi
- Osady kupců cizí národnosti vznikaly kromě Prahy také v Olomouci, Brně, Znojmě, Litoměřicích ...
- Ke sklonku 11. stol. se objevují velmožské majetky, skromné a rozptýlené
- Počátkem 12. stol. obíhající denáry přesáhly počet 1 milionu → velmi hustá síť trhů, vytvářela se vrstva obchodníků
- Praha byla koncem 12. stol. multietnickým obchodním centrem – němci, stmelené komunity Židů a Románů
- S ekonomickou a privilegovanou sociální pozicí šlechty rostly i její politické nároky
 - = Zrod dualismu státní moci – z jedné strany hájené a zosobněné panovníkem, z druhé strany šlechtickou zemskou obcí – mohla se angažovat v sektoru obecného panování
 - Poddaného na šlechtickém majetku vrchnost spravovala i soudila – na duchovenských statcích to bylo obdobně, ale s mezistupni v případě hrdelních záležitostí
- Trhové právo – nebylo pevně fixovanou položkou – primární znaky – schopnost daného místa trh konat – těšily se knížecí ochraně (Statuta Konrádova – 1189; výsada o jarmarku - 1233 – Václav I. slibuje chránit kupce z rozlišných zemí) – tento mír měl zajišťovat trhový soudce/rychtář nebo jiný pověřený úředník
 - Trhové poplatky představovaly velký zdroj panovníkova příjmu – za přístup na trh se odváděla forensia (trhové clo – theloneum forense)
 - Podíly z trhů, cel, krčem, mýt a mostů se brzy staly objektem knížecích darů církvi – sumy týdenních výnosů z velkých podhradních trhů, které se počítaly v týdnech od 10 směrem dolů
- Hradska ani jiná centrální místa přes řemeslný ráz a magnetickou sílu trhů nebyla do počátku 13. století právními (institucionálními) městy – chybělo ustavení městské obce a vytyčení prostoru, kde by platilo městské právo – platilo tam specifické právo, které mělo personální ráz a vztahovalo se na omezené skupiny
- ALE – do poč. 13. stol nemůže být ani jedno označováno městem ani prvotním městem (krom Prahy), i když byla s Prahou typologicky příbuzná – vyvinuté jen některé městské funkce
- Vývoj byl urychlen vlivem úsilí panovníků se silnou kolonizační vlnou ve 13. stol
- Rasy 13. stol – revoluční změny v oblasti práva – nejprve v obl. kanonického, poté německého, městského, římského, lenního a posléze i hornického práva; rýsoval se nový společenský půdorys – beneficiář se měnil v pozemkovou šlechtu, tenčila se vrstva svobodných sedláků, rolnická populace vstupovala pod dohled vrchností – staré přetrvávalo a nové se ještě plně neprosadilo
- Římskoprávní tradice se prosadila až od 13. stol.
- V polovině 13. stol. dosáhla modernizace optického poločasu změny
 - Poté začala ve velkém urbanizace, stavění hradů, románský styl vystřídala gotika, na krajinu začaly působit vážné ekologické dopady způsobené odlesňováním pohraničí a účinky těžby stříbra a jiných rud
- Držet rozsáhlé újezdy nepřinášelo zisk – ale dalo se těžit z jejich přírodního bohatství – jen zalidněný a organizačně zvládnutý újezd mohl nést zisky
- Nastal čas pro lokátory, zbohatlé měšťany i zavedené rychtáře
 - V raných fázích českého státu byla soustředěna síla na vymáhání takového objemu platů, služeb, břemen a zátěží z rolnictva, který by zajistil rytmičké obnovování jeho funkcí – hl. družinné vojsko (tvořící jádro knížecích zbrojních sil – ještě trvala vojenská služba všech svobodných)

Č. 4: Města a městská práva 1

- Knižecí úředník žil z podílů na zeměpánových (=státních) výnosech – označoval se různě – v nejvyšším stupni comes, obecně beneficiarius – hierarchicky členěná pyramida – vztahovalo se na pozemkové výměry (nejen na ně) – dědičné propůjčení zavázán vojenskou službou
 - Nárokovali si i jiné požitky – př. počátek 13. stol. – Děpolt III. ovládal Čáslavsko, Chrudimsko a Vraclavsko udělil kastelánům v Habrech podíl ze cla
 - Př. listina Přemysla Otakara II. pro litomyšlský klášter (1226)
- Města, která vznikala jednorázově se lišila od vzniku západoevropských měst → lišili se v uspořádání – do pravidelných geometrických tvarů – ideálně se čtvercovým náměstím z něhož vybíhaly ulice (př. Vratislav, Budějovice a Litovel jsi jsou dispozičně podobné) – lišili se i mírou výsad, ta byla vyšší – ze města podléhala více světským či církevním pánům
- V města se přetvářela správní a regionální centra, která se v transformačním 13. stol. udržela a posílila své střediskové funkce a vřadila se mezi perspektivní spádové lokality – nejprve o města jevil zájem panovník poté se přidávala šlechta a církve
- Středověká města vznikala postupně z proměn feudální evropské společnosti – bylo třeba iniciativy k vlastnímu zakládání měst – přicházela od lokátorů jako profesionálních zakladatelů, anebo od panovníka – přemyslovští panovníci všemožně podporovali zakládání a utváření měst – pomohla i okolnost mimořádně bohatých zdrojů stříbra a úspěšná těžba
- 1. vlna vznikání měst přišla ve druhém desetiletí 13. stol. – tempo budování v českých zemích patřilo k nejvyšším
 - Budování postupovalo individuálně v různých oblastech – př. některá královská města budovala hradby až ke konci 13. stol nebo i později
 - Město bylo městem když např. byla zpráva o královském rychtáři (královské město), zjištění dominikánského kláštera (královské město nebo poddanské město)
- Fáze
 - Musely uzrát podmínky v předchozím sídle → podnět k založení (panovník nebo jiná svrchovanost a souhlas vyjadřoval smlouvu s podnikatelem výstavby) → budování města v základní podobě
 - U královských měst z pravidla zakládací listiny chyběly, neboť vyrůstala ze starších sídlišť
 - Pravidelněji se objevovaly zakládací listiny u poddanských měst – Kynšperk 1232 a Horní Benešov 1253
 - Někdy zakládací listiny chybí úplně, proto se za ně považuje první písemná zmínka z dané oblasti
- Český termín město se objevuje od 2. pol. 13. stol. a písemně je užíván od počátku 14. stol
- 1251 Čechy trpěly průchody vojsk při taženích proti Bavorům, požáry, škody
- Katastrofická byla 60. léta 13. stol – 1260 - krupobití a sucho, pochody vojsk – krádeže a rabování (rok Kressenbrunnu); 1262 – sucho a krupobití, hlad; 1263 - drahé obilí, píce i seno; 1264 – ničivý víchř bořil stodoly a domy v Praze i jinde, velký hlad a mření (hlad veliký, v zemi bieše, proň mnoho lidí v zemi, najviev Plžňan mřieše – Dalimilova kronika); 1264 – špatná úroda – krupobití a sucho
- = Zlá léta po smrti Přemysla Otakara II. – země oslabená neúrodou musela žít i cizí vojáky, kteří se nebránili ani krádežím církevního majetku – př. ostravský klášter v roce 1278 okupovaný Branibory – plenili i okolní vesnice – poddaní prchali
- Ani po tragédii na Moravském poli (26.8.1278) nepřestaly fungovat základní funkce státu – Čechy jako království, Morava jako markrabství; Čechy trpěly víc než Morava (správce Rudolf z Habsburka)
- Vlna domácích válek v 80. letech 13. stol. a k jejich konci při zjetí a popravě Závěše z Falkenštejna – ničení, pálení, rabování – smysl nepřítel morálně i hospodářsky poškodit
 - Př. celých 11 let měla trpět požáry loupežemi a násilím nejmenovaná ves kapituly v Sadské o 9 lánech (1 míle od Kolína) – drastické snížení její kupní hodnoty – průchody vojsk u velkých cest byly nejničivější
 - 1282 – vyvrcholení zlých let – ohromné lidské ztráty – během půl roku zemřelo v pražských městech na 10 000 lidí (1/3 populace)
- Země se z toho poměrně rychle vzpamatovala
- Za Václava I. začal kariéru mincmistr Eberhard (Praha-Vysočina-Brno) – měl blízko k přemyslovským králům a ovlivňoval hospodářské dění

- Před denáry Přemysla Otakara II. byli stále stříbrní hřivny a až v roce 1300 se začal razit pražský groš
- Od Vratislava II. se mohli kolektivním právům těšit v pražském podhradí němečtí kupci, finančníci a kvalifikovaní řemeslníci
- Vlastnický převrat
 - Zeměpanský majetek s důchody, příjmy i platbami byl rozměňován – privatizace knížecího majetku do soukromě vrchnostenských práv – pozemkové zhmotnění beneficí – poté se dal lépe směňovat, prodávat i kupovat
 - Př. listina Jana Lucemburského z května 1337 potvrzuje, co všechno od časů Václava II. patřilo k číšnickému řádu (ad summum nostrum pincernam) – každá z hospod pražského města měla z každé pивní várky odvádět 1 peníz, úřad disponoval cly v Boleslavi, Soběnicích na Litoměřicku, v Kněžmostu v Boleslavsku a v Čáslavi, nadto s vesnicemi Postřižín a Kozárovic, obojími na sever od Prahy
 - Odtud jen krok, aby se beneficiář stal majitelem – směr udávalo přísahání budoucích držitelů i majitelů k vesnici, lidem a půdě – podmínky k tomu nastaly, když produkce dosáhla takové míry, že bylo možné, aby se šlechta a církve naplno vyvázala z málo perspektivních hradních struktur
 - Práva řadových beneficiářů se změnila na obtěžování a násilnosti a oni sami při rázném vymáhání takřka ve zločince (malefactores) – nesloužili prakticky nikomu ani panovníkovi – trvalo delší čas, než se církve zbavila zápujčného rázu svých majetků (přes 13. stol. s dozvuky ve 14. stol.)
 - Dvorské úřady a provinciální správy se měnily v odrazový můstek vzestupu (umocněno kolonizačními přírůstky) – odtud vliv a moc Hrabšiců, Markvarticů, Ronovců, Vítkovců, Drslaviců a jejich odnoží
 - = První úspěchy soukromých majitelů
 - = Mizela obsáhlost knížecích oprávnění – převáděna na šlechtické držitele, majitele, vlastníky – představa o knížeti jako výchozím zdroji práv k půdě ještě dlouho zůstala
 - Do konce 15. stol. platilo právo odúmrti – oprávnění panovníka na majetky zemřelého šlechtice bez přímých dědiců

Důsledek husitské revoluce – posuny v zemské i celostátní mocenské struktuře = stavovská revoluce – prudký mocenský vzestup měst – profit v mnoha oblastech – zvýšení autority Prahy jako hlavního organizátora vojenskopolitické měšťansko-šlechtické koalice hájící umírněný reformační program a hlavního obhájce politických zájmů českých měst – nabytí mocenské autonomie a možnost podílet se na rozhodovací procesu pro pražská města

= Založení tradice intenzivní meziměstské komunikace – vysoká organizovanost městského stavu

= Husitské období otestovalo schopnost měst mobilizovat vojenský a politický potenciál a spolupracovat ve prospěch společných stavovských zájmů

→ Těsné spolupráce – Louny, Žatec a Slaný – smlouva 1482 byla obrana utrakvistické církve, odpor vůči přemrštěným berním požadavkům a efektivní ochrana městského obyvatelstva proti loupeživé a městům nepřátelsky naladěné šlechtě = silné poměrně kompaktní mocenské seskupení – jeden z tvůrců raně novověkého stavovského zřízení v zemi

= Mocenský kapitál založený v husitském období zhodnotil svůj stav beze zbytku na přelomu 15. a 16. stol. v průběhu dlouhodobé politické krize – výrazná koordinace a vytvoření silného mocenského bloku

– Politický a mocenský vzestup č. měst by nebyl možný bez transformace majetkových poměrů v zemi – okolo r. 1500 se většina měst mohla opřít o poměrně rozsáhlou vlastní feudální základnu (začala se rodit v průběhu husitských válek a ve druhé polovině 15. stol) a to především na úkor katolické církve

= Svatováclavská smlouva 1517 – tento mocenský potenciál (dosud ústavně nezakotvený) přetvořil v definitivní zařazení městského stavu do zemského politického systému – ratifikace třetího hlasu městského stavu na zemském sněmu, kodifikace plné integrace královských měst do stavovského politického systému v Čechách

Č. 4: Města a městská práva 1

- František Šmahel – práce o husitské revoluci – církevní majetek v Čechách před rokem 1420 tvořil 1/3 všech zemských statků – ze 4 pražských artikulů byl požadavek sekularizace církevního majetku naplněn téměř beze zbytku – závažné politické, hospodářské i sociální dopady
- = Zabírání církevního majetku šlechtou a král. městy zcela podlomilo na více než jedno století ekonomický a finanční potenciál církve v Čechách a umožnilo městům vybudování rozsáhlého hospodářského zázemí (později rozšířeného zakupováním feudálních majetků – jeden z pilířů mocenského postavení městského stavu v 16. stol)
- Oslabení královské autority, mocenská destrukce katolické církve, úpadek centrální moci – vyústil v uvolnění pout mezi král. městy a jejich feudální vrchností, praktické vyřazení duchovenstva z rozhodovacího procesu v rámci země vytvořilo mocenské vakuum – zaplnil ho městský stav

Morava

- Převážně prohusitská země – královská města zůstala pro katolická – velký profit – loajalita k Zikmundovi i Albrechtovi Rakouskému - 30. léta 15. stol – mírové dohody svobodná města jejich architektky – 1440 – účast na landfrýdu

Slezsko

- Pohusitské období – mocenský vzestup měst, zrod slezského stavovského systému (podobnou úlohu jako Praha sehrála Vratislav – organizátor a hlava vojenské katolické koalice proti Jiřímu z Poděbrad) – od poloviny 14. stol. vystupuje jako Landeshauptmann vratislavského knížecí a vysílá své zástupce do 2. kurie jinak vyhrazené šlechtickému stavu
- 1469 Vratislavský sjezd slezských knížat a stavů – mnohdy považován za 1. celoslezské stavovské shromáždění – vynucení integrace městského stavu do politického zřízení země

Počátek 16. století – Země Koruny české – volný konglomerát značně autonomních provincií (Čechy, Morava, Slezsko, Dolní a Horní Lužice)

- Vysoká úroveň kulturní a hospodářské propojenosti
- Hlavně Čechy a Morava tvořily jednotnou městskou krajinu (Städtelandschaft)
- Pol. 16. stol – počet sídel okolo 30 000 – 32 000
 - Odlišné soudy hustoty městské sítě
 - Sebastian Münster – celkový počet měst v Čechách okolo 200
 - Peter Heylyn – Mikrokosmos – na území Čech 780 měst, opevněných městeček a hradů
 - Václav Lebeda z Bernstorffu – spis Poznamenání měst, městeček a zámků obsahuje 1877 sídel ⇒ zahrnuli i významná panská sídla a trhové vesnice
 - Poč. 16. stol – Václav Hájek z Libočan – 421 měst a městeček
- 17. stol – Martin Zeiller – nejspíše vychází z Hájka – 410 městských sídel
- Podle odhadů z roku 2006 – 1.pol 16. stol – území Čech – 420-500 lokalit městského typu – z toho necelých 400 patřilo k privilegované skupině svobodných královských měst
- Městská síť vznikla do konce 15. stol → počet nově vzniklých měst se v období 1500-1700 příliš nezvyšoval, většinou na město byly povyšovány již vzniklé lokality
- V raném novověku se zakládání urbánních sídel koncentrovalo pouze do určitých regionů (př. krušnohorská hornická oblast – příliv kolonistů – urbanizační vlna vrcholila v 1. pol. 16. stol a doznívala ještě před rokem 1600)
- V 1. pol. 16. stol – na 1 městské sídlo přibližně 100-125 km² (rozloha země přes 50 000km²)
- V celoevropském rámci – průměrná hustota obyvatelstva
 - Dlouhodobá absence války a relativní hospodářská prosperita – populační vývoj země získal mírně vzestupnou tendenci – před 30letou válkou – 1,3-1,5 mil (25-29 os/km²)
 - Okolo roku 1600 patřily Čechy k zemím s nejvyšší mírou urbanizace ve středovýchodní Evropě
- Morava – 0,6 mil ob po 1500 a více než 0,75 mil ob před Bílou horou
 - Menší zalidněnost měst a městeček než v Čechách

Č. 4: Města a městská práva 1

- Z 12 královských měst na poč. 15. stol zůstala v následujícím období jen polovina a z toho 4 (Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlava) byly zároveň i nejlidnatějšími a hospodářsky nejsilnějšími urbánními centry v zemi
- Slezsko – přirozeným centrem městské sítě byla Vratislav – její obyvatelstvo tvořilo značnou část urbánní populace
 - Vysoce urbanizované teritorium
 - Podle údajů k roku 1577 žilo ve městech a městečkách 21% obyvatel Slezska
 - K roku 1600 byl počet městských sídel okolo 160-170
 - Nově vzniklá byla hlavně hornická města a městečka
- Horní a Dolní Lužice – Největší města – Zhořelec, Budyšín, Žitava
- Vývoj českých zemí v době předbělohorské – rysy – srovnatelná úroveň urbanizace ve všech částech a pozvolný populační vzestup

	1500-1530	1550-1580	1600	1650
Brno	4,5-5,5 tisíce	5 tisíc	5-5,5 tisíce	NZ
Praha	25-30 tisíc	40 tisíc	53,6-70 tisíc	26,45-30,3 tisíce
Olomouc	6 tisíc	NZ	10 tisíc	2-2,5 tisíce
Liberec	NZ	NZ	500-800	1,6-2 tisíce

(NZ – není známo)

Raně novověké právo – velké rozdíly mezi šlechtickým stavem a měšťany

- V realitě byly kulturní a sociální rozdíly smazávány čím dál více – bohatí měšťané ve velkých městech se chtěli přiblížit šlechtickému stylu života a získat tak i jejich privilegia
- V předbělohorských Čechách se bohatí měšťané snažili, aby šlechta nezasahovala do městských záležitostí a o její podřízení v městských zvyklostech (př. placení břemen)
- Vznik nového funkčního stylu sídla – residenční město; výstavba městských paláců – urbanizace šlechty
- Šlechtičtí úředníci vykonávali své povinnosti nejen v Praze, ale i v jiných provinčních městech
- x
- Zchudlí reprezentanti privilegovaného stavu – ve městech hledali vstup do služeb bohaté aristokracie, finančně výhodný sňatek nebo možnost práce v městských úřadech
- Mezi 15. a 16. stol. byla ozbrojená aliance královských měst natolik silná, že si nárokovala podíl na utváření politiky státu
 - Poměrně vysoké procento městského obyvatelstva a relativní početní slabost šlechty; královská města patřila mezi nejlidnatější (hl. v Čechách a Horní Lužici byla vysoká koncentrace král. měst na relativně malém území – rychlá a efektivní komunikace a koordinace společné politiky ve vztahu ke Koruně i zemských stavovským strukturám)
- Díky procesu státní byrokratizace a správní centralizace se postupně utvářela kasta měšťanů-právníků, která profitovala z rostoucí moci státu a z byrokratizace administrativního aparátu (ne z obhajoby právního a politického partikularismu středověkých měst)
- Na počátku 16. stol. vystupovali měšťané vůči ostatním stavům v roli víceméně rovnocenného partnera
- V Čechách si král. města vybojovala existenci vlastní kurie na sněmu vedle pánů a rytířů
- Politicky nejvýhodnějšímu postavení se těšil městský stav Horní Lužici – hospodářsky a vojensky zdatné a dobře organizované šestiměstí (Budyšín, Zhořelec, Žitava, Kamenz, Löbau, Lauban) představovalo nejsilnější mocenské seskupení v provincii – vytvoření vlastní autonomní kurie na slezském zemském sněmu (ostatní stavy v jedné kurii)
- Okolo r. 1500 se stavovský politický systém postupně formoval v Zemích Koruny české
- 1502 - politická jednota mezi katolickými a utrakvistickými městy byla vytvořena silným vojenským spolkem namířeným proti šlechtě, ale již v 1547 se některá katolická města odmítla podílet na společném vystoupení proti Ferdinandu I.

Č. 4: Města a městská práva 1

- 1618-1620 – rozkol mezi společným politickým zájmem městského stavu a konfesijní otázkou – armády stavovské šlechticko-měšťanské protestantské koalice vojensky vystoupily proti městům, která zachovávala věrnost Ferdinandu II. – došlo k dobytí katolické Plzně
- Výsostné postavení Prahy mezi českými městy byla formálně vyjádřena i v právních a politických dokumentech (Pražané a jiná města nebo Pražané, Horníci (tj. Kutná Hora) a jiná města)

Zdroje:

MILLER, Jaroslav. *Uzavřená společnost a její nepřátelé : město středovýchodní Evropy (1500-1700)*. vydání 1. Praha: NLN, 2006. ISBN 80-7106-805-5.

ŽEMLIČKA, Josef. *Království v pohybu*. vydání 1. Praha: NLN, 2014. ISBN 978-80-7422-333-4.

HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. vydání 1. Praha: NLN. ISBN 978-80-7106-543-2.